

Knjiga Mirjane Drndarski *Nikola Tomazeo i naša narodna poezija*, prvotno autoričina doktorska disertacija (obranjena 1987. u Beogradu), jedna je u nizu knjiga o kulturnom i književnom radu "slavnoga našijenca" Nikole Tommasea (Šibenik 1802. - Firenza 1874.). Uz studiozna istraživanja i sinteze Mate Zorića, uz nezaobilaznu Katušićevu knjigu *Vječno progonstvo N. Tommasea*, ova knjiga najcjelovitije dosada pristupa jednome segmentu Tommaseova rada - sakupljanju i komentiranju naših narodnih pjesama, djelatnosti kojom je stekao zasluge i u talijanskoj i u južnoslavenskoj sredini.

Knjiga je podijeljena u pet cjelina.

U *Uvodu* ispostavlja najvažnije detalje Tommaseova života i rada, ističući ambigvitet dalmatinskoga podneblja i talijanske etničke pripadnosti, odnosno kompleksne odnose njegove "dvojne nacionalnosti". Detaljno je označila cijelo njegovo djelo (pojedinačno) na oba jezika, bitne teorijske postavke, odnose prema narodnoj književnosti u teorijskom opisu i sakupljačkoj praksi. Polazeći od Tommaseova shvaćanja narodne poezije, a on se svodi na "istinski kult samog naroda i poezije koju on stvara" (str. 30), autorica se služi brojnom teorijskom literaturom o usmenoj književnosti (osobito talijanskom) i pojmovnikom romantičarske stilske formacije općenito. Pokušava odgonetnuti smisao Tommaseovih formulacija da je "poezija stvaralački čin koji svoju snagu i lepotu crpi iz same istine", odnosno - sukladno romantičarskom načelu - da je "narodna poezija... prirodna poezija".

U II. poglavlju *Pesme ilirske* detaljno analizira sve 34 pjesme Tommaseove antologije. Pomno prati sve motivske slojeve pjesama i vrednuje Tommaseove komentare pojedinih pjesama, različite intervencije istoga motiva. Naročito je pažljivo sagledala sve etičke i poetičke, nacionalne i komparatističke aspekte Tommaseova *Predgovora*. U *Predgovoru* je, reče, nastojao obrazložiti trijadu: rusooovsku antitezu prirode i civilizacije, vikovski afinitet prema primitivnom svijetu koji prethodi civilizaciji i svoje veličanje, populističko, narodne poezije. Autorica najviše pažnje, dakako, posvećuje pjesmama o Kosovu i Marku Kraljeviću, želeći potkrijepiti svoju tezu: da je Tommaseo "pokušao da predstavi epopeju srpskog naroda" (str. 143).

U III. poglavlju *Pesme puka dalmatinskoga* prati sudbinu Tommaseove zbirke (i predgovora), nastale 1844. Raščlanjuje sve podatke o sakupljačima i kazivačima, o kojima se, uglavnom, malo zna. To su: Nikola Blaće (Šibenik), Vice Buljan (Sinj), Giovanni Burati (Drniš), Francesco Carrara (Split), Marko i Ana Vidović (Šibenik), Stjepan Ivičević (Makarska) i za cjelokupan Tommaseov opus nadasve značajan Špiro Dimitrović. Zbirka, nažalost, nije nikada u cijelosti tiskana, ma da su mnogi reprezentativni primjeri objavljeni u Matičinim zbirkama. Autorica je istakla brojne motivske oznake pjesama, Tommaseove zaključke o važnosti narodnih pjesama za etičke, antropološke, kulturne oznake naših ljudi u to vrijeme. Istom je metodom (tematskom analizom) obradila *tri Tommaseove rukopisne zbirke* (poznate u stručnoj javnosti po oznakama: MH 172, MH 34 TUGE, III^d 96 LJUBAV), pohranjene u Zagrebu, nepotpune, s brojnim intervencijama sa strane. Iako je autorica ispostavila brojne podatke u pjesmama i oko pjesama (osobito u varijantama), nije najsretnije pokazala što bi tu bilo tipično tomazeovsko: u čemu bi bio njegov izvorni doprinos teoriji južnoslavenskih narodnih pjesama, sakupljačkoj praksi, i sl.

Četvrti dio knjige je opsežna analiza *Rukopisa MH 183*. Autorica je do u detalje ispostavila brojne tematske slojeve pjesama (ženidba, junaštvo, porodica, mitološke teme), oznake lirskih pjesama te kontaminaciju lirsko-epskih pjesama. Opet se raščlanjuju pjesme o Marku Kraljeviću.

U *Zaključku* (V. poglavlje) ponovno rekapitulira sve one postavke do kojih je došla u prethodnim poglavljima, a koje bi trebale svjedočiti i o Tommaseu i o našoj narodnoj poeziji. Na svršetku knjige autorica donosi svu relevantnu literaturu i N. Tommasea i stručnu riječ o njegovu životu i djelu. Dala je i pregledan *popis imena* koja se javljaju u knjizi.

Mirjana Drndarski, Nikola Tomazeo i naša narodna poezija, Institut za književnost i umetnost, Beograd 1989, 354 str. (Studije i rasprave, knj. 23)

Mirjana Drndarski svojom knjigom pomaže spoznati veliku ljubav poznatoga Šibenčanina prema našoj narodnoj poeziji, kako onoj koja je tiskana (najviše: Vukove pjesme) tako i u živoj komunikaciji širom Dalmacije. Autorica je uspjela odgonetnuti tajnu Tommaseova zanosa nad fenomenom narodnoga stvaralaštva - kao ekspresije prirodnoga duha. Pokazala je također da je znatno uvjerljivija u analitičkim postupcima nego u sintetičkim zahvatima. Tako je Tommaseovo djelo ovom knjigom znatno jasnije i bliže, ovo zasigurno nije konačna i neprijeporna riječ o tome.

Stipe BOTICA

Kosovski ep, priredio Vukašin Stanisavljević, Dečje novine, Gornji Milanovac 1989, 310 str.

Knjiga je izašla u povodu proslave šest vjekova od Kosovske bitke, u tri hiljade primjeraka što pokazuje da je namijenjena široj čitalačkoj publici kojoj je bliska deseterački ispričana povijest, osobito

popularna od pojave Kačićeva *Razgovora ugodnog* 1756.

Vukašin Stanisavljević napisao je opširan pogovor *Boj na Kosovu u istoriji i tradiciji* (str. 235-289) za one čitaoce "koji se profesionalno ne bave teorijom književnosti, pa ni teorijom narodnog epa".

Premda ne razlikuje dva književna fenomena, tradicijske usmene pjesme o kosovskom boju od pučkih stihovanih pjesama u pučkom rimovanom desetercu koje su se širile u rukopisu, štampane i prepisivane od 17. stoljeća do danas, autor je u namjeri da pruži pregled "epova" o kosovskom boju donio ustvari pregled zanimljivih pučkih izdanja i rukopisa u kojima se opijeva kosovska bitka. Na kraju pogovora može se saznati da je V. Stanisavljević u ovoj knjizi priredio i preradio popularno pučko izdanje *Lazarice ili Boja na Kosovu* iz 1903. godine, autora Srete J. Stojkovića, od 9.300 stihova u pučkom desetercu. Stojkovićevo književna tvorevina doživjela je u toku tri decenija oko desetak novih izdanja što je neosporni dokaz popularnosti pučkog spjeva. Kao što se Stojković koristio tradicijskim usmenim pjesmama o kosovskom boju i unosio ih djelomice ili u cijelosti u svoju *Lazaricu*, tako je isto postupao i V. Stanisavljević stvarajući svoju varijantu pučkog epa na temelju Stojkovićevo teksta skraćujući ga i proširujući prema svojim pučkim književnim namjerama. Glavni mu je cilj bio i glavna književna opsesija da realizira "cjeloviti" kosovski ep.

U tu je svrhu Vukašin Stanisavljević učinio i mali naklon i ispriku sjeni Vuka Stefanovića Karadžića i na kraju pogovora napisao: "Priređivač razume i veoma ceni napore Vuka Karadžića da zaštiti pravu narodnu epsku pesmu od priučenih i učenih imitatora i podražavalaca. Ali pri takvom besprizivnom čistunstvu ne bismo nikad dobili Kosovski ep." (str. 289). Pogovor je zaključio samouvjereno da upravo knjiga koju nudi "... u našoj aktivnoj lektiri može da znači više od nekoliko antologijskih pesama".

Pod "aktivnom lektirou" vjerojatno se podrazumijeva knjiga koja je u češćoj upotrebi, što znači da joj se može i treba češće navraćati i iščitavati najuzbudljivije dijelove. Priređivač je "... pram vlastitom viđenju značenja junaka kosovske epopeje, pokušao da na najviši pijedestal stavi srpskog Miloša Obilića. Zato je izostavio dobar broj stihova iz Stojkovićeve *Lazarice* koji govore o knezu Lazaru..." (str. 289). To je karakterističan postupak i primjer pučke književne prerade popularne deseteračke pučke književne tvorevine Srete J. Stojkovića.

Zanimljiv je podatak iz pogovora, da se početkom 19. stoljeća pojavila popularna pučka pjesma *Straženije strašno i grozno između Srbima i Turcima* (1805. godine); pjesmu je objavio pančevački štampar Gavriilo Kovačević. Već naslov ukazuje na karakter pjesme što najavljuvanjem strašnog i groznog događaja, poput Bänkellieda, privlači najširu publiku. Pjesma je bila osobito popularna u Srijemu i doživjela nekoliko izdanja.

U pregledu nekih izdanja kosovskog epa spominje se i srpski, zanimljiv pučki pisac Jaksim Nović-Otočanin (1807-1868) o čijem pučkom spjevu piše u svojoj *Istoriji nove srpske književnosti* Jovan Skerlić da je Novićevo glavno djelo *Lazarica ili Boj na Kosovu između Srba i Turaka na Vidovdan 1389* (Novi Sad 1847, 1860. i 1882) bilo toliko popularno da je imalo više uspjeha od *Gorskog vijenca* koji je izašao iste godine (1847). Umjesto neadekvatnog "epa", Skerlić upotrebljava izraz "spev"; tako je Nović napisao još